

Af Palle Lykke, cand. mag., forskningsassistent

Lige så længe der har været universitet i Århus har der været et nært forhold til Århus Kommunehospital, som i dag har eksisteret i 100 år. Herom handler denne kronik, hvis forfatter er forskningsassistent hos Universitetshistorisk Udvalg ved Aarhus Universitet.

Århus Stiftstidende
20. oktober 1993

Kronikken

- En intensiv vekselvirkning

Spredte træk af forholdet mellem universitetet og Århus Kommunehospital på en 100-års dag

NÅR MAN FÆRDES i den nordre del af Nørrebrogade i Århus, har man mod øst Århus Kommunehospital's røde bygninger og mod vest Aarhus Universitets gule. Som det måske er bekendt, runder kommunehospitalet i dag hundrede år, idet den første hospitalsbygning var færdig til brug i efteråret 1893. Bygningen, der endnu står som den sydligste ved Nørre Boulevard, blev opført efter tegninger af arkitekt Th. Arboe som afløser for det gamle sygehus i Dynkarken nær havnen.

At man for tiden er i gang med en kraftig udvidelse af Nørrebrogade og derved antagelig forøger det fremtidige niveau for støj og andre ulemper i denne trafikale kile mellem hospital og universitet, er i symbolsk forstand paradoksalt. For siden 1930'erne har der bestået et mangearteret, men altid nært forhold mellem de to institutioner. Et samarbejdsforhold og et gensidigt afhængighedsforhold. Faktisk forholder det sig sådan, at man forud for oprettelsen

af universitetet i høj grad skelede til mulighederne for, at et kommende lægevidenskabeligt studium kunne drage nytte af byens hospitaler, ikke mindst kommunehospitalets kliniske faciliteter

1. november 1926 havde de århusianske universitetsforkæmperes organisation inviteret jyske rigsdagsmedlemmer til et møde i Århus for at overbevise dem om byens fortræffelighed som værtsby for et kommende universitet. De blev af »et Vogntog af private Bilejere« forført rundt til et antal af byens institutioner, som et universitet ville få nær forbindelse med. Det var næppe tilfældigt, at første stop på turen var Århus Kommunehospital. Her bød overlæge Rahlff velkommen og »paaviste, at Hospitalet har alle Betingelser for at kunne virke i en lægevidenskabelig Undervisnings Tjeneste«, som det hedder i beretningen herom. »Man besaa«, hedder det videre, »Hospitalets medicinske Afdeling

og patologiske Institut, hvorefter Overlæge Strandgaard gav Oplysninger om Hospitalets kirurgiske Afdeling, Røntgen- og Lysafdelingen samt Tuberkuloseafdelingen«.

Efter også at have besøgt bl.a. Den jyske Fødselsanstalt, Marselisborg Hospital, Statsbiblioteket og Ole Rømer Observatoriet returnerede man til Frimurerlogen, hvor dr. med., professor Knud Faber holdt foredrag om netop »Betydningen af en lægevidenskabelig Universitetsundervisning i Aarhus«. Faber anskuede emnet fra mange vinkler, og blandt hans argumenter var ikke mindst, at der burde bestå »en intensiv Vekselvirkning« mellem de teoretiske institutter og den praktiske virksomhed på hospitalerne. Men ikke blot teoretiske institutter savnede man i Århus, også en studentundervisning, sagde Faber, for »Gennem Aarhundrederes Erfaring er det fastslaaet, at netop hvor der er Undervisning, tvinges Lærerne til et langt intensivere Ar-

bejde med Patienterne«. Faber ville naturligvis ikke hermed antyde, at lemfældighed hidtil havde præget patientbehandlingen ved f.eks. kommunehospitalerne. Kun at ideallægen er en person, hvis kliniske virke ikke blot konstant er underkastet studenternes mulige kritik, men også er udgangspunkt for undervisning.

En århusiansk studentundervisning i medicin ville derfor ifølge Faber være et gode ikke blot for studenterne, men tillige for lægestanden samt de jyske og jo ikke mindst de århusianske sygehuse, foruden for de praktiserende læger og dermed for hele landsdelen. »Et Universitet skal være Kulturspredere, og en Lægeskole i Aarhus vil blive det paa dette specielle Omraade«, mente Faber. En enkeltstående lægeskole? Jo, for på dette tidspunkt i det jyske universitets forhistorie, hvor ståten på trods af et omfattende betækningsarbejde var ved at lægge tanken om et jysk universitet i mølpose, var tilhængerne måske en

anelse desperate. Derfor fremkom flere forslag til ydmygt udseende begyndelser - men på langt sigt var det hele tiden et rigtigt universitet, man havde i tankerne.

ALLEREDE INDEN universitetets oprettelse fandt en studentundervisning for øvrigt sted ved kommunehospitalerne og andre århusianske sygehuse og klinikker. Der var tale om et månedlangt sommerkursus, hvis formål ikke mindst var at give ældre medicinske studenter mulighed for at få repeteret eksamensstoffet. Disse sommerkurser startede i 1911 og suppleredes som følge af tilstrømningen fra 1924 med et januarkursus.

I overensstemmelse med 1931-loven om den private universitetsundervisning i Århus var universitetets første bygning fra 1933 med institutter for Fysik, Kemi og Anatomi indrettet med særligt henblik på den medicinske *begynderundervisning*. Hermed var de tidligere fremsatte tanker om at lægge ud med oprettelse af en klinisk undervisning for viderekomne hovedstadsstudenter blevet erstattet af en anden opfattelse: Et nyt lægevidenskabeligt fakultet skulle opbygges fra grunden. Loven tillod således »Undervisning og Prøve i

Fag og Discipliner til den lægevidenskabelige Embedseksamen». Forberedelseksamen, og studieordningen fra København skulle i starten også gælde her.

I september 1933 startede så den egentlige universitetsundervisning af medicinstuderende med henblik på forberedelseksamen. I 1936 udvidedes tilladelsen til også at omfatte studiet til 1. del af embedseksamen, hvorefter Biokemisk-Fysiologisk Institut opførtes 1937, og sidst i trediverne forhandlede der om mulighederne for tillige at fortsætte med en undervisning, der gik to semestre ud over 1. delen. Hvis denne udvidelse kom igennem, ville begyndelsen være gjort til at udnytte kommunehospitalet til klinisk undervisning, og man ville samtidig opnå at lette undervisningsbyrden ved de københavnske hospitaler.

Forskellige forudsætninger skulle dog først opfyldes: Kommunen skulle godkende, at klinisk undervisning fandt sted, men også at overlægerne i medicin og kirurgi ved kommunehospitalet blev udnævnt til professorer ved universitetet. Man havde håbet, at planen for den udvidede undervisning kunne godkendes af det lægevidenskabelige fakultet i København, men herfra forlangte man også en børneafdeling. Århus Kommune til-

bød da uden tøven at indrette en børneafdeling med 60 senge, hvorefter man ved Københavns Universitet gav sig - dog under forudsætning af, at der ved Marselisborg Hospital oprettedes undervisning i hud- og kønsygdomme, og at de almindelige former anvendtes ved professoraternes besættelse. Det sidste indebar, at ikke enhver allerede ansat overlæge i de pågældende afdelinger kunne forvente automatisk at blive udnævnt til professor; et fagkyndigt udvalg skulle tage stilling til de videnskabelige kvalifikationer hos den enkelte på samme måde som når et hvilket som helst andet professorat skulle besættes. Det var ikke titulære professorer, man ønskede, men fremragende videnskabsmænd.

Fra september 1939 var dele af undervisningen efter den udvidede ordning i gang, og allerede det efterfølgende år voksede nye skud frem på samarbejdet mellem universitetet og hospital, idet lærestole i neurologi, radiologi, psykiatri og systematisk kirurgi kom til. Senere fulgte - også som følge af kommunehospitalets status som universitetshospital - tillige indretning af afdelinger for øre-, næse- og halssygdomme.

FRA MIDTEN AF fyrretræne ønskede man fra universitetets side at tage skridtet fuldt ud - altså at gøre fakultetet komplet. Hertil krævedes opførelse af ikke færre end fire teoretiske universitetsinstitutter, nemlig i farmakologi, almindelig patologi, patologisk anatomi og hygiejne. Der var her tale om en større udskrivning, og der var problemer med at få byggematerialer, idet man i perioden efter krigen prioriterede boligbyggeri, men det lykkedes at få bygningerne opført i løbet af den efterfølgende halve snes år. De tre kom til

at ligge i universitetsparken, mens bygningen til patologisk anatomi (og reismedicin) placeredes på kommunehospitalets grund.

I 1953 havde man så endelig nået målet: Et fuldt udbygget medicinsk fakultet ved Aarhus Universitet var tilvejebragt. For studenterne betød dette, at de nu ikke længere skulle til København for at tage den endelige eksamen, og i januar 1955 uddik således de første 35 »hjemmelavede« kandidater. Selvsagt havde alt dette kun været muligt i kraft af det århusianske hospitalsvæsen og - tør man nok sige - især kommunehospitalets medvirken i det store projekt. Samarbejdet betød ikke blot en fælles udvikling for de to institutioner, hvis sankvemsiden og af mange årsager er såvel øget som blevet mere kompliceret, men tillige en betydelig vækst for hver af institutionerne betraget for sig.

I det ydre kommer samhörigheden mellem kommunehospital og universitetet smukt til udtryk i den kendsgerning, at begge virksomheder siden trediverne har benyttet samme arkitekt, kgl. bygningsinspektør C. F. Møller, hvorved bygningerne, røde som gule, er bihragt et betryggende præg af streng nøjgtern saglighed. Det er ikke huse til at pjatte i. Men bygningsmæssigt afspejler forbindelsen sig tillige så vigtige kendsgerninger, at kommunehospitalets nyopførte gennemsigtige facade fyrrer år har været forsynet med et antal auditorier og andre former for undervisningslokaler.

ET BLANDT MANGE eksempler på den intensive vekselvirkning mellem teoretiske institutter og den praktiske virksomhed på hospitalerne, som Faber i sin tid efterlyste, har vi måske helt konkret i oprettelsen af blodtypelaboratoriet. Grundlaget for dette var

blevet skabt i første halvdel af 50'erne af Flemming Kismeyer-Nielsen på universitetets institut for almindelig patologi, og laboratoriet fulgte så med over på den anden side af gaden, da Kismeyer i 1957 blev overlæge på kommunehospitalerne. Her ser vi i øvrigt en teoretisk arbejdende universitetstelemediciner, der bliver hospitalsoverlæge. Langt almindeligere har det været, at hospitalsoverlæger udnævntes til professorer ved universitetets lægevidenskabelige fakultet (- eller sundhedsvidenskabelige fakultet, som betegnelsen har været siden 1992).

At kommunehospitalerne sammen med andre af byens hospitaler blev universitetshospital fik, udover de allerede nævnte resultater, til følge, at ikke blot folk fra Aarhus kunne indlægges. Også patienter fra fjernere dele af Jylland blev under et samlet hensyn til helbredelse, forskning og undervisning indlagt, forudsat der var tale om nærmere bestemte sygdomme.

Slår man op i universitetets årsberetning gennem årene, kan man konstatere, at vekselvirkningen i videnskabelig henseende har resulteret i et imponerende antal disputater, og studenter man tillige oversigterne over den videnskabelige produktion som helhed, forbløffes man over omfanget af arbejderne og artikler fra såvel teoretiske institutter som kliniske afdelinger. Ud over rent teoretiske afhandlinger er en væsentlig del heraf blevet til på baggrund af tidligere undersøgelser og behandling af patienter. Denne stadige produktion af ny viden sammen med den nødvendige revision og kritiske opdatering af tidligere tiders opfattelser af dette eller hint er naturligvis til umådelig fordel for nu og fremtidige patienter, som kan blive behandlet af stadig dygtigere læger.

I det hele taget er det ikke mangel på udvikling og dynamik for ikke at tale om »en intensiv Vekselvirkning«, der har præget forholdet mellem de to institutioner ved Nørrebrogade, der også i disse Skejby-tider er vokset stadig tættere sammen.

Kun i tankens rene sfære er det vist muligt i fremtiden at overskære den solidt forgrandede sammenvoksning af Århus Kommunehospital og Det Sundhedsvidenskabelige Fakultet ved Aarhus Universitet, som har vundet styrke i kraft af et halvt århundredes gensidig betrugning. Og godt det samme.